

Parelvissers in Panama

Jan Kuiper & Wolke Niedermeier

Pearl fishing in Panama

Summary. In the 16th century Panama and other Central American countries played an important role in pearl-diving. The most famous specimen found was the Peregrina, a large pearl in droplet form. It was handed over and inherited in royal and noble families from the early 16th century until it was bought in 1969 by the film actor Richard Burton for his wife Elizabeth Taylor. Shortly after 2011 for US \$10.5 billion the pearl went into anonymous possession. In the early 20th century pearl-fishing in Panama was succeeded by fishing the shells of pearl oysters for the pearl button industry. This activity has now become extinct.

Vroegere activiteit

De parelvissers in Panama en andere delen van Midden-Amerika is een alweer bijna vergeten hoofdstuk uit de malacologische en economische geschiedenis van dit deel van de wereld. De schelpen waaruit de parels werden gehaald zijn van de familie Pteridae. In het Midden-Amerikaans gebied komen daarvan twee soorten voor, *Pinctada mazatlanica* Hanley 1856 en *Pteria sterna* Gould 1851, die beide een grootte tot zo'n 150 mm kunnen bereiken. De eerste soort komt vooral voor in de Golf van Panama in de 'Archipelago de las Perlas', een uit 43 eilandjes bestaand gebied aan de westkant van Panama (Huber, 2010; Coan *et al.*, 2012).

De Peregrina

Eén van de beroemdste parels ooit, de Peregrina, werd in de Archipelago de las Perlas door een slaaf-gemaakte opgedoken. De Spaanse veroveraar Vasco Nuñez de Balboa ontdekte dat en nam de parel in beslag. Wel verleende hij de vrijheid aan de slaaf, een duidelijker bewijs van diefstal is bijna niet te bedenken. Hij overhandigde de parel aan koning Ferdinand van Spanje en in 1513 werd de parel opgenomen in de Spaanse kroonjuwelen. De Peregrina (wat iets betekent als de pelgrim of de zwerver) ging vervolgens van Karel V over in handen van diens zoon Filips II, die de parel in 1556 als huwelijkscadeau aan zijn tweede vrouw Mary Tudor ('Bloody Mary') gaf (fig. 1). Na haar dood kwam de parel weer in Spaanse handen en Filips II droeg hem regelmatig op zijn hoed, waardoor de parel ook publieke bekendheid verwierf. De Peregrina veranderde voortdurend van drager binnen het huis Habsburg, tot de parel via het huwelijk van Maria Theresia van Oostenrijk met de Franse Lodewijk XIV in Franse handen belandde. Via Lodewijk Napoleon, de broer van Napoleon Bonaparte en koning van Holland van 1806-1810, en daarna diens echtgenote Hortense de Beauharnais, belandde de parel via diverse adellijke families in 1873 uiteindelijk bij de Duke of Abercorn, wiens familie er in 1913 een gat in liet boren, waardoor gewicht en waarde verminderden. In 1969 werd de parel door deze familie geveild; de koper was de filmacteur Richard Burton die hem aan zijn vrouw Elizabeth Taylor gaf. In 1578 werd de waarde van deze uitzonderlijk grote parel met een gewicht van 223,8 grein (= 11,2 g) met daarbij een uitzonderlijk mooie druppelvorm, door de historicus Garcilaso de la Vega in Sevilla al geschat op 14.400 gouden dukaten, het equivalent van zo'n US \$ 250.000. Burton betaalde in 1969 \$ 37.000. De parel werd opgenomen in een speciaal collier met robijnen en diamanten gemaakt door Cartier. Na de dood van Taylor in 2011 werd de Peregrina bij Christie's in New York voor \$ 10,5 miljoen geveild. Koper anoniem! (Strack, 2001).

Fig. 1. Mary Tudor (Bloody Mary; 1516-1558) met de Peregrina parel. Wikipedia

Na de parelvissers

De eerste veroveraars van het Panamese gebied, de Spanjaarden, hadden al gauw in de gaten welke rijkdommen hier te vergaren waren. Uit de geschiedenis blijkt dat er bijvoorbeeld in 1587 vanuit dit gebied zo'n 600 pond parels verscheept werd naar Sevilla in Spanje; die stad had destijds het monopolie op de parelhandel. Tot in de 19de eeuw kwamen er Panamese parels op de markt en toen ontdekte men dat ook de schelpen waardevol waren vanwege hun parelmoer, iets waarvoorheen niemand acht op had geslagen. Rond 1857 waren er tussen de drie- en vierhonderd duikers actief in dit gebied, veelal afstammelingen van Indianen, slaafgemaakten, avonturiers en boeven, die zich in het bijzonder mensonvriendelijke klimaat een bestaan probeerden te verschaffen door de parelduikerij en -handel. In het begin van de 20ste eeuw begonnen ook Europeanen naar de schelpen te duiken, dit was in de tijd dat duikerspakken hun intrede deden. De schelpkleppen van de *Pinctada mazatlanica* kwamen op de markt als 'Panama shell' of 'Bullock shell' voor gebruik in de parelmoerindustrie. Parels uit dit gebied kwamen toen maar

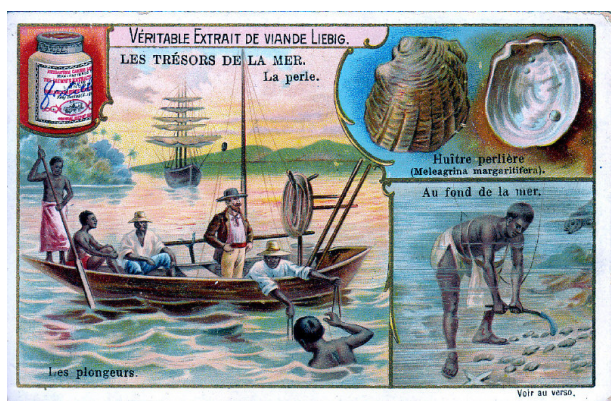

Fig. 2. Parelduikers, reclamekaartje fa. Liebig, 1903. Collectie J. Kuiper.

weinig meer in de handel, ze werden meer als nevenproduct of bijvangst gezien (Strack, 2001). Een soortgelijke ontwikkeling is ook te zien geweest in Noord-Amerika bij het gebruik van zoetwatermossels in de knopenindustrie (Kuiper, 2013).

In 1880 werd er op de internationale visserijtentoonstelling in Berlijn een ketting van witte Panama-parels tentoongesteld met een waarde van 100.000 Mark; een gigantisch bedrag voor die tijd.

De Islas de las Perlas heeft nog enkele kleine vissersdorpjes, maar slechts weinig vissers duiken nog naar parels, zoals dat tot in de twintiger jaren van de vorige eeuw nog wel het geval was (fig. 2). Ook de parelhandel is zo goed als helemaal verdwenen (fig. 3). Wel is dit deel van Panama nog steeds geliefd bij schelpenverzamelaars: er komt in een betrekkelijk klein gebied een grote verscheidenheid aan soorten voor.

Fig. 3. Parelhandelaren. Ansichtkaart, uitgave I.G. Maduro Jr., Panama, circa 1910. Collectie J. Kuiper.

Geraadpleegde bronnen

- ANONYMUS, 1880. De voortbrengselen van de vaste oppervlakte des aardbols en de schatten des waters. – A.W. Sijthoff, Leiden
- BOUTAN, L., 1925. La perle. – Librairie Octave, Paris.
- COAN, E.V. & P. VALENTIN-SCOTT, 2012. Bivalve mollusks from Baja California to Northern Peru, Vol.1. – Santa Barbara Museum of Natural History, California, USA.
- HUBER, M., 2010. Compendium of Bivalves, Vol. 1. – ConchBooks, Harxheim.
- KUIPER, J. 2013. Zoetwatermosselen en hun verwerking tot knopen. Opkomst en ondergang van de parelmoerknopen-industrie in de Verenigde Staten van Amerika. *Spirula* 394: 139-145.
- STRACK, E. 2001. Perlen. – Rühle-Diebener Verlag, Stuttgart.

Adres van de auteur
j.kuiper47@kpnplanet.nl

Seashells from Rólas, Sao Tomé. F. Lorenz & J. Kratsch, 2020. Serie Molluscan Science - A world of fascination and beauty. Vol. 2. ConchBooks Harxheim. ISBN 978-3-948603-04-5. 48 pp. 19,5 x 27,5 cm, hardcover. € 28.

In de serie 'Molluscan Science - A world of fascination and beauty' is dit het tweede deel. En dat terwijl het eerste (dikker) deel over *Spondylus americanus* nog moet uitkomen. Dat boek wordt al gedrukt en zal spoedig door ConchBooks worden uitgebracht. Felix Lorenz kennen we natuurlijk allemaal door zijn meesterlijke tweedelige publicatie over de kauries (2017 en 2018) maar ook door zijn vele andere publicaties over deze familie. Hij beschrijft ook regelmatig nieuwe soorten, en dat blijft niet beperkt tot de Cypraeidae. Op zijn vele duik- en zoektochten over de hele wereld naar deze familie blijven uiteraard ook andere soorten opvallen en boeien en hij en zijn partner Jana Kratsch doen in dit boekje kond van hun ontdekkingen rond het eilandje Rólas (Ilhéu das Rólas) wat deel uitmaakt van Sao Tomé en Príncipe in de Golf van Guinee, voor de kust van West-Afrika. Het ligt precies op de evenaar. Het heeft een oppervlakte van circa 3 km² en wordt bewoond door ongeveer 200 mensen. Helaas komt het boek, dat overigens schitterend oogt, inhoudelijk niet verder dan een fotoalbum van een tropische reis, zoals velen dat tegenwoordig maken via een website op het internet. De afgebeelde schelpen zijn vrijwel zonder uitzondering dood gevonden, zowel aan het strand als op duiktochten, en veelal afgebeeld samen met door Jana Kratsch gemaakte onderwater-

opnames van ander zeeleven. Bij de over het algemeen mooie en duidelijke foto's zijn weliswaar de wetenschappelijke namen van de mollusken gegeven maar zonder auteur en jaartal, wat afbreuk doet aan het boek. In deze vorm lijkt het op een boekje dat geproduceerd is voor plaatjesliefhebbers. Ook de erg summiere en simpele beschrijvingen van een groep of familie geven het boek nergens enige diepgang. Ik kan me voorstellen dat een bezoeker van dit eiland het ter plekke zou aanschaffen als herinnering, of als gidsje als hij er enkele dagen wil verblijven. De doelstellingen van de non-profit organisatie the Molluscan Science Foundation uit Baltimore, USA, de verantwoordelijke uitgever en sponsor van dit project, (betreffende de studie, documentatie en bescherming van mollusken en hun leefgebieden door het vastleggen van diversiteit, morfologie en biologie, met name door educatie op scholen en in de publieke sector) worden mijns inziens bij lange na niet gehaald. Daarvoor moet op zijn minst naar volledigheid worden gestreefd wat betreft de correcte en volledige wetenschappelijke naamgevingen, zoals die vandaag de dag wordt geëist. Helaas een gemiste kans.

Jan Kuiper
j.kuiper47@kpnplanet.nl